

CRONICÓ

ANY: 2010
ÈPOCA: II
NÚM.: 37

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ DE CRONISTES OFICIALS

www.cronistesdelregnedevalencia.org

ANTE LA XXVIII ASAMBLEA DE CRONISTAS OFICIALES DEL REINO DE VALENCIA 22 – 23 y 24 de Octubre de 2010

La Asamblea General de nuestra "Asociación de Cronistas Oficiales del Reino de Valencia", la XXVIII de sus ordinales, tendrá lugar el próximo mes de octubre, cumpliendo así la costumbre mantenida, sin solución de continuidad, y refrendada por la norma estatutaria de realizar dicha celebración todos los años pares.

Las fechas para celebrar dicha Asamblea han quedado definitivamente concretadas en los días 22, 23 y 24 del próximo mes de octubre, y el contenido de su programa, que se halla en avanzado estado de confección, lo daremos a conocer en próxima comunicación, aunque podemos adelantar que en el curso del primer día, a celebrar en Valencia, tendrá lugar, entre otros, el solemne acto inaugural, la Asamblea estatutaria de la Asociación y la tradicional comida oficial.

El segundo día de la Asamblea, sábado 23 de octubre, tendrá por marco la provincia de Alicante, y de ella concretamente la hermosa y singular ciudad de Orihuela, donde el buen hacer y dedicación de su Cronista Oficial, nuestro compañero Antonio Luis Galiano, en completa colaboración con su Ayuntamiento, nos propiciará una visita que será inolvidable, para lo que se está ultimando el programa a desarrollar. A tal efecto podemos informar que una comisión de nuestra Junta de Gobierno, integrada por nuestro presidente Fco. de P. Momblanch; secretario general José R. Sanchis y el referido Antonio L. Galiano, vocal, estuvieron el pasado día 15 de abril en Orihue-

la, siendo recibidos en el Excmo. Ayuntamiento por la Concejala de Cultura, Turismo y Patrimonio Histórico, doña Pepa Ferrando, con quien departieron de forma extensa acerca de dicha visita y del contenido del programa que se proyecta realizar.

El tercero y último día de nuestra Asamblea tendrá lugar el domingo 24 de octubre en la querida ciudad de Torrent. Si en Orihuela nos espera una jornada entrañable, la presencia en Torrent de nuestra Asamblea resultará también de grata recordación, pues para el éxito de la visita contamos, además de la actuación de su Ayuntamiento, con la laboriosidad y eficaz entrega de nuestro colega José Ramón Sanchis, Jefe del Archivo Municipal y del Cronista Oficial de dicha ciudad José Royo, de quienes esperamos nos propicien un día inolvidable.

Como hemos dicho, en próxima comunicación a todos los Cronistas de nuestra Asociación, daremos a conocer, cuando se halle definitivamente concluido, el programa detallado de la anunciada XXVIII Asamblea, y, con el mismo, las bases y requisitos para participar en la misma. Finalmente queremos recordaros la propuesta de trabajo para dicha Asamblea, comunicada en el núm. 32 de "Cronicó", acerca de la expulsión de los moriscos y posterior repoblación, que afectó a numerosas poblaciones valencianas. Recibid, con sincero afecto, un cordial saludo de vuestro compañero.

FRANCISCO DE P. MOMBLANCH GARCIA
Presidente

VIATGE A SORIA

(continuació)

El nostre cronista, en les seues explicacions, desvetlla que, antigament, esta Placa Major era coneguda com "La Plaza del trigo" perquè era l'àgora on els mercaders venien els cereals. Tot el poder de Soria gira al voltant d'esta plaça on s'erigeix, en l'actualitat, tota mena de poder: l'ajuntament, el clergat, el comerç, el poder civil.

I, caminant caminant, hem arribat a l'església romànica de "Santo Domingo", amb façana de dos cossos d'arqueries ... En esta església romànica, Don Miguel no es cansava d'explicar. És el monument millor explicat de tot el viatge. Després de dinar, per fi, ens dirigirem cap a la concatedral de San Pedro (S. XII-XVI) on es troba l'exposició de "La Edades del Hombre". En esta dècimocinquena edició, estan exposades unes 208 obres del Patrimoni religiós, però l'exposició també es recolza en la Paraula de Déu, en la poesia de poetes vinculats a Soria (Bécquer, Machado, Gerardo Diego) així com en el paisatge de Soria. Referent a esta exposició, tan sols direm que és espectacular; a més a més, esta muntada amb els millors avances tecnològics audiovisuals.

Sí, ens ha agradat molt, malgrat l'excessiva massificació de gent que s'havia donat cita per a contemplar tantes meravelles. L'exposició té diverses parts ben diferenciades i un epíleg: A la 1 a part, a les naus de la concatedral, són exposades la majoria de les obres. A la 2ª part, en el claustre, és presentat el romànic de Soria. (Invitació per a visitar l'ermita de San Baudelio i la de San Miguel de Gormaz. Com a epíleg, es produïx una mirada retrospectiva a les anteriors exposicions de la Fundació "Las Edades del Hombre".

Tot el dissabte, l'hem dedicat a descobrir la bella ciutat de Soria. Plovia, sobretot pel matí. Però era una pluja fina i civilitzada. A l'endemà, estava programat visitar, de nou, el Burgo de Osma, però esta vegada, el contemplaríem de dia. El sol, fent una tímida aparició, ens va acompanyar durant les primeres hores. Però un vent glacial, que aconseguix infiltrar-se pels nostres abrics, s'erigí com el nostre enemic, fent-nos tremolar de fred. A l'horitzó, uns núvols negres anunciaven pluja. Potser a la vesprada ens tornem a mullar. Finalitzada la visita del Burgo de Osma, de la qual destacaríem la seua bellíssima catedral, partim cap a un poble que es diu San Esteban de Gormaz, amb l'objectiu de con-

templar dues esglésies romàniques, molt antigues, amb porticades úniques: la de Santa Maria del Rivero i la de San Miguel de San Esteban de Gormaz. Sobretot destaca la de San Miguel, la millor església porticada de tota Castella. L'historiador d'art, Gaya Nuño, sorrià ell, la compara amb l'església del Salvador de Sepúlveda. Durant el trajecte de retorn, paràrem en una cooperativa de vins de Rivera del Duero, de gran renom, i que s'anomena "La Tienda. Bodegas Gormaz".

El diumenge, abans de mamprendre el viatge de retorn cap a la nostra Valencia, dinàrem per última vegada al nostre hotel. Però encara ens quedaven dos temples romànics per a admirar: L'ermita de San Miquel de Gormaz (s. XI) i Ermita de San Baudelio, de la qual s'afirma que és la Capilla Sixtina del romànic a Castella. Ambdues ermites són dues joies de l'art mossàrab, en les quals trobem influència del món àrab. Si bé per fora l'ermita de San Baudelio mostra un aspecte humil, enmig d'un paisatge sobri, el seu interior alberga tot un tresor, la qual cosa la converteix en l'exemplar més preuat de l'herència mossàrab, amb les seues empremtes policromes d'una mística mestissa i subjugant. Llàstima que les pintures dels frescos, de gran riquesa decorativa, foren espoliades per estrangers que, al comprar les pintures, ens privaren dels originals! I llàstima també que, quan la visitàrem, la pluja i l'obscuritat ens privaren de la contemplació d'eixos frescos que plasmen passatges del Nou Testament i dels bestiaris a l'ús, ja que quasi no es veia dins del temple! Ara bé, descobrir la columna en forma de palmera de huit braços, única en el preromànic ens deixà bocabadats, de bonica que és. Valoració del viatge: Entre que D. Francisco Momblanch ens ha fet més agradable els trajectes de l'autobús (ens ficà pel lícules, dugué llepolies per a compartir: papes, bombons, caramels...), entre que hem aprofitat al màxim el temps, entre que hi ha hagut harmonia i bona camaraderia, entre que els menjars han estat fabulosos (menjars consistents i sabrosos. La cuina soriana es mereix de nota, un excel·lent) i, sobretot, entre que els monuments visitats, de gran riquesa cultural, superaren les nostres expectatives, l'excursió ha estat tot un èxit. Per a repetir.

ROSER VILLANUEVA*

*Amiga dels cronistes, eficaç interprete del viatge a Montpeller en l'homenatge dels cronistes valencians a Jaume I

AVIS. COMUNICACIÓ. AVIS. COMUNICACIÓ. AVIS.

Es prega als cronistes que presentaren comunicacions en la passada XXVII Assemblea de Cronistes Oficials del Regne de València i no hagen remés el text corresponent per a la seua publicació que ho facen abans del **15 de juny de 2010**. La preparació adequada de les actes de l'assemblea fa necessari dispondre ja de tots els materials que han de ser publicats.

Els recordem que a més de l'original escrit hi haurà que incloure's una còpia en suport informàtic (CD Rom) i remetre's a JOSEP RAMÓN SANCHIS ALFONSO, C/. Perú, 38-4, 46901 TORRENT (València) o al següent correu electrònic: jrsanchis@yahoo.es

ELS LLIBRES DELS CRONISTES

El nostre benvolgut amic Agustí Ventura, cronista de Xàtiva ha vist publicat el seu estudi els **"Orígens del convent de Santa Clara de Xàtiva. Des de la seua fundació en 1325 fins a 1482"**. treball d'investigació que va presentar l'any 2007 al "Premi d'Assaig Carlos Sarthou" de Xàtiva.

Aquest monestir de monges franciscanes de Santa Clara fou fundat l'any 1325 per testament de na Saurina d'Entença, segona muller de l'almirall Roger de Llòria amb els béns de la seua dot.

El convent que es va construir fora de les muralles de la ciutat va ser derruït per orde del rei Pere IV, encara que el mateix rei va autoritzar la seua construcció dins dels murs.

Ací va restar fins que l'abril de 2001, morta la seua darrera abadessa, les quatre monges que quedaven abandonaren el monestir per traslladar-se al convent que l'orde té a Canals. Finalment per decret de la Generalitat Valenciana l'edifici ha estat declarat bé d'interès cultural.

VÉ CONGRÉS D'HISTÒRIA DE L'HORTA SUD

Al llarg dels 15, 16 i 17 d'abril ha tingut lloc al Castell d'Alaquàs el Vé Congrés d'Història de l'Horta Sud. El congrés ha comptat amb la presència de la historiadora anglesa d'Angela Jackson que va desenvolupar el tema: "Descobrint la veu de la dona: l'altra cara de la Guerra Civil" i els professors de la nostra Universitat Enric Guinot que ens parlà del "Paisatge històric de l'Horta de València. Un món rural en transformació", del professor Joan Mateu Bellés que desenvolupà la seua disertació respecte de "L'Horta Sud: Imatge i organització del territori". Finalment fou Gil-Manuel Hernández i Martí el que ens oferí la seua ponència sobre "Patrimoni zombies. Reflexions sobre el conservadurisme patrimonial a l'Horta Sud" Cal destacar la presència de nombrosos cronistes que van participar d'aquestes jornades i d'altres que presentaren les seues comunicacions. Així, el cronista d'Alaquàs Enric Juan ens parlà de "Un model d'anàlisi urbà: el carrer Major d'Alaquàs", Manuel V. Febrer "El padre Ferrís y su obra de formación de las primeras escuelas valencianas especiales para ciegos y sordomudos" i José Ramón Sanchis "Els Palmiters d'Aldaia" i aquest amb Antonio Andrés "El orgue d'Aldaia".

La llum de les Imatges: LA GLÒRIA DEL BARROC

El dia 24 de març, segons estava programat, un nombrós grup de cronistes, familiars i amics ens reunirem davant de la porta de l'Almodí de València per tal de començar la visita a l'exposició: "La Glòria del Barroc" que al llarg d'aquests mesos es celebra a la ciutat de València.

L'itinerari comença a l'edifici de l'Almodí on un documental ens endinsà dins el que havien segut els deu anys de les exposicions de "La Llum de les Imatges" i les seues exposicions que han recorregut les poblacions més importants de la geografia valenciana.

A continuació passarem a visitar les esglésies de San Esteve, de Sant Martí bisbe i Sant Joan de la Creu tres edificis reddecorats en els segles XVII i XVIII amb una "magnífica vestidura barroca" i que ara recuperen tot el seu esplendor.

A l'església de Sant Esteve, on es pot admirar la renovació de l'edifici dirigida per Joan Pérez i Castiel, poguérem admirar l'estil barroc amb els estucs i esgrafiats de jocs policroms i fulles d'acant sobre els elements estructurals de pilastres nervis i arcs, es fa un recorregut per la pintura barroca valenciana que comença amb una selecció d'obres de Francesc Ribalta i obres procedents del Museu de Belles Arts de Bilbao realitzades per Vicent Castelló i obres de Vicent Giner, Vicent Salvador, Agustí Gasull i Apol·linar Larraga entre altres.

La segona de les esglésies, en la de Sant Martí bisbe cal destacar la important restauració feta que permet la convivència i la llegibilitat de l'estructura original gòtica i de la intervenció barroca. D'eixa manera s'han reconstruït part dels finestrals gòtics de les capelles laterals. En aquesta seu es mostra una selecció d'obres d'imatgeria barroca acompanyada per una cuidada selecció d'orfebreria, còdex i documents.

Finalment, l'església de Sant Joan de la Creu els estucs i figures nacrades donen a l'edifici un aspecte de delicada porcellana en què preval la claretat i la brillantor dels materials, que s'incrementa amb el fulgor dels daurats. Al mateix temps, el conjunt de ceràmica policromada que conformen els sòcols de totes les capelles el converteixen en el més important del segle XVIII. En aquesta seu es fa especial tribut a la figura de la Mare de Déu i la seua imatge representada en advocacions molt diverses que ha servit de model artístic de primera magnitud.

ACTIVIDADES DE LOS CRONISTAS

EL DEÁN JULIO LÓPEZ MAYMÓN. HISTORIADOR Y ORADOR SAGRADO

Con este título, el Cronista de la Ciudad de Orihuela Antonio Luis Galiano Pérez viene a sumar una obra más a su producción. Se trata de la biografía de este oriolano nacido en 1872 y fallecido de muerte natural en 1939, que ostentó la dignidad de deán de Solsona y de la catedral de Cartagena en Murcia, tras ser párroco de Cox y arcipreste de Callosa de Segura. Al margen de las actividades propias de su oficio destacó por sus dotes como orador sagrado, siendo considerado como uno de los más importantes de su época, no en vano predicó el Sermón de las Siete Palabras ante Alfonso XIII, en 1919. Así mismo, destaca por sus trabajos de investigación históricos y artísticos, entre los cuales se encuentran sus publicaciones: Biografía de D. Fernando de Loazes, Monografía sobre la Gloriosa aparición de San Roque, Patrón de Callosa de Segura y una serie de artículos históricos y artísticos publicados en la prensa oriolana y murciana, de los que pode-

mos destacar los denominados "Rebuscos", sobre las capillas y otros asuntos religiosos relacionados con la catedral de Orihuela.

En este libro, de 270 páginas, además de los capítulos referidos a su ambiente familiar, estudios y destinos eclesiásticos, y los dedicados a la oratoria sagrada y a su vinculación con la música, las bellas artes, la investigación y la publicista; se presta atención a la relación con sus amigos, entre ellos los cronistas de Orihuela y de Murcia, J. Rufino Gea y José María Ibáñez, respectivamente, Justo García Soriano y el periodista murciano, Martínez Tornel.

Así mismo, se acompañan tres apéndices (aproximación a un inventario de sus sermones, conferencias y discursos, su bibliografía y una antología de diez textos escogidos). Por último, el texto está enriquecido con 88 ilustraciones, entre fotos y grabados.

L'EXPULSIÓ DELS MORISCOS DEL RAVAL DE XÀTIVA

El passat mes de desembre el cronista de Xàtiva Agustí Ventura Conejero, al Saló d'Actes de la Casa de Cultura, de Xàtiva, va impartir la conferència "L'expulsió dels moriscos del Raval de Xàtiva" dins de la commemoració del 400 aniversari de l'expulsió dels moriscos.

Va ser el dia 3 de novembre de 1609 quan els moriscos de Xàtiva van ser embarcats al port de Dènia, per a passar a Orà (Argeria), entorn a unes 1000 persones, entre homes, dones i xiquets. Així acabaven quatre segles de derrota i marginació. Tot havia començat el diumenge de Pentecosta de 1244, quan Jaume I va conquerir la ciutat per pacte, i exceptuats els que s'exiliaren immediatament o més avant es convertiren, foren expulsats de la ciutat i les millors terres van ser repartides entre els cristians catalans o aragonesos.

Els que se quedaren constituïren la seua aljama fora les muralles a les Barreres o al Raval de Sant Joan. Però cap al 1522, en la Guerra de les Germanies, foren obligats a convertir-se en "cristians nous" i començà el nom de "moriscos". Continuaven practicant la religió islàmica i les seues costums i parlant entre ells l'algaravia, encara que els que els de Xàtiva coneixen el valencià. Però durant l'estiu de 1609, el consell del rei Felip III va decidir secretament l'expulsió malgrat la protesta de la noblesa valenciana.

Invitació als Cronistes

La III Jornada de la Comissió Especialitzada de Noms Geogràfics (Consell Superior Geogràfic, Ministeri de Foment), tindrà lloc a València els propers dies 26 i 27 de maig.

Dita Jornada està organitzada i patrocinada, entre altres institucions, per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, qui trasllada a la nostra Associació, per mitjà de la seua Presidenta, la Honorable Sra. Ascensió Figueres, la invitació per a tots els Cronistes Oficials a la qual pertanyen.

A tal efecte, els Cronistes que desitgen assistir a dita jornada poden trobar el programa i la bulleta de inscripció, gratuïta, a la pàgina web <http://www.avl.gva.es>, fent clic a la imatge "III Jornada de la Comissió Especialitzada de Noms Geogràfics", i tramitar directament la seua inscripció.

.....